

جرائم سازمان یافته فراملی

(جلد اول)

(از حقوق جنایی تطبیقی تا بین المللی شدن حقوق کیفری)

دکتر بهروز جوانمرد

عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی

انتشارات جاودانه

سرشناسه	جوانمرد، بهروز، ۱۳۵۷ -
عنوان و نام پدیدآور	جرایم سازمان یافته فراملی / بهروز جوانمرد
مشخصات نشر	تهران: جاودانه، جنگل، ۱۳۹۶
مشخصات ظاهری	ج.:
شابک	ج. ۱: ۹۷۸-۶۰۰-۱۵۸-۵۳۶-۴ ؛ ج. ۲: ۹۷۸-۶۰۰-۱۵۸-۵۳۷-۱
وضعیت فهرست نویسی	فیا
مندرجات	ج. ۱: از حقوق جزای تطبیقی تا بین المللی شدن حقوق کیفری ج. ۲: آیین دادرسی کیفری افتراقی تطبیقی
موضوع	جرایم فراملی
موضوع	Transnational Crime :
موضوع	جرایم سازمان یافته
موضوع	Organized Crime :
موضوع	جرایم بین المللی
موضوع	International Crimes
موضوع	آیین دادرسی جزایی (حقوق بین الملل)
موضوع	Criminal Procedure (International Law) :
موضوع	حقوق تطبیقی
موضوع	Comparative Law :
رده بندی کنگره	۱۳۹۶ ج ۴ / ۷۶۲۵۲ ج ۹
رده بندی دیویی	۳۶۴ / ۱۰۶
شماره کتابشناسی ملی	۴۷۴۳۰۷۳

عنوان کتاب: جرایم سازمان یافته فراملی / جلد اول

تألیف: دکتر بهروز جوانمرد

ناشر: انتشارات جاودانه، جنگل

ناظر فنی: امین لشکری

نوبت و سال چاپ: اول، ۱۳۹۶

قطع و تیراژ: وزیری، ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۲۵۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۵۸-۵۳۶-۴

[http:// www.jangal.com](http://www.jangal.com)

[email: info@junglepup.org](mailto:info@junglepup.org)

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۸۶۱۱۵-۹-۶۶۴۸۲۸۳۰

۰۳۱-۳۳۲۰۵۰۶۷-۳۳۲۰۳۸۰۰-۹

«حق چاپ برای ناشر محفوظ است»

پیشگفتار مؤلف (چاپ دوم)

از زمان انتشار کتاب حاضر در مهر ماه ۱۳۹۳ تا کنون که در نوبت دومین چاپ قرار گرفته است به رغم آنکه مطالب کتاب شامل مباحثی تخصصی از جمله موضوع جهانی شدن حقوق کیفری و حقوق جزای اختصاصی جرایم سازمان یافته فراملی همچنین آیین دادرسی افتراقی حاکم بر این جرایم را می باشد اما با استقبال خوب دانشجویان مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری حقوق جزا و جرم شناسی واقع شده است. به طوریکه در پایان نامه های کارشناسی ارشد و رساله های دکتری دارای موضوعات مرتبط با مباحث این کتاب یکی از منابع اصلی جهت ارجاع دهی بوده است که بدین وسیله نگارنده مراتب قدردانی خود را اعلام می دارد.

در چاپ دوم ضمن اصلاح برخی غلط املائی نادر تلاش شده تا مثال های بیشتری از حقوق کیفری ایران به عنوان مصدق جمله های افتراقی شدن دادرسی کیفری جرایم سازمان یافته در ذیل مباحث مطروحه، بیان شود. همچنین برخی مقررات اخیرالتصویب مرتبط با موضوع کتاب نظیر «آیین نامه اجرایی حمایت از شهید و مطلعان» و «آیین نامه اجرایی شیوه نگهداری اموال توقیف شده» هر دو مصوب ۱۳۹۴/۱۱/۲۶ همچنین قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم مصوب ۱۳۹۴/۱۱/۱۳ در قسمت های مربوطه آورده شده است. به علاوه برخی موافقت نامه های دوجانبه اخیرالتصویب بین ایران و سایر کشورها نظیر قانون معاهده استرداد مجرمین بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری کره مصوب ۱۳۹۴ که حاوی برخی سازوکارهای افتراقی در دادرسی کیفری است نظیر «حکم جلب فراملی» مورد استفاده قرار گرفته است.

به علاوه نگارنده با مشورت اساتید محترم به این نتیجه رسید که عنوان کتاب را به گونه ای انتخاب نماید که شامل همه مباحث مندرج در آن (ونه صرفاً آیین دادرسی کیفری) شود. از این رو عنوان «جرایم سازمان یافته فراملی: از حقوق جزای تطبیقی تا بین المللی شدن حقوق کیفری» که عنوانی جامع تر برای مباحث کتاب حاضر است، انتخاب گردید.

لازم به ذکر است مباحث این کتاب به گونه ای است که امکان تدریس دروسی چون حقوق جزای بین الملل، حقوق جزای اختصاصی، حقوق جزای اختصاصی تطبیقی، آیین دادرسی کیفری و همچنین سیاست جنایی در مقطع کارشناسی ارشد و دکتری حقوق کیفری و جرم شناسی را دارد.

هرچند یک نسخه از کتاب حاضر به مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی تقدیم گردید تا از پیشنهاد پایانی کتاب یعنی پیش‌نویس «قانون مبارزه با جرایم سازمان‌یافته» که ماحصل تحقیقات نگارنده در طول دوران تحصیل در مقطع دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی بود، استفاده شود، اما تا زمان حاضر موضوع الحاق ایران به کنوانسیون مبارزه با جرایم سازمان‌یافته فراموشی موسوم به پالرمو ۲۰۰۰ با توجیه قابل تأمل «ابهام در تأمین منافع ملی» توسط کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس فعلی شورای اسلامی به محقق فراموشی سپرده شده است. لذا باید امیدوار بود تا در ترکیب بعدی مجلس شورای اسلامی اعضای جدید کمیسیون حقوقی و قضایی مجدداً موضوع الحاق ایران به کنوانسیون مذکور را مورد مذاقه قرار داده و در پی الحاق ایران به آن ضرورت تصویب قانون مبارزه با جرایم سازمان‌یافته مطرح گردد. امید آنکه محققان و همکاران محترم دانشگاهی و دانشجویان گرامی به نحو مقتضی کتاب را مورد نقد و توجیه جهت اصلاحات احتمالی در چاپ‌های آتی قرار دهند.

تواهل دانش و فضلی همین گناهت بس

فلک به مردم نادان بس ز ما مراد

دکتر بهروز جوانمرد

تهران - مرداد ۱۳۹۶

پیش‌گفتار مؤلف (چاپ اول)

۱- رشد روزافزون و تنوع بزهکاری از یک‌سو و شبکه‌ای شدن و جهانی شدن جرایم به منظور تضمین حسن انجام اهداف مجرمانه از سوی دیگر سیاست‌گذاران جنایی را بر آن داشته تا در نظام پاسخ‌ها و شیوه‌های پاسخ‌دهی سنتی تغییرهایی را به وجود بیاورند. استفاده از ضمانات اجرایی اداری و انضباطی و رویکرد سخت‌گیرانه در فرایند دادرسی کیفری از مرحله کشف تا اجرای احکام تنها نمونه‌هایی از این تغییر در سامانه پاسخ‌هاست که امروزه شماری از قانون‌گذاران کیفری به آن روی آورده‌اند.

این تغییر و تحول در شیوه‌های برخی رفتارهای مجرمانه که ویژگی‌هایی همچون نظام‌مند بودن، ساختارمند بودن، وجود سلسله مراتب، انگیزه‌های مادی و سیاسی، فراملی بودن، چند ملیتی بودن مرتکبین و... را ید می‌کنند و اصطلاحاً به آنها جرایم سازمان‌یافته فراملی^۱ (زین پس: جرایم سازمان‌یافته)^۲ می‌گویند، منتهی به افزایش قلمرو گستره حقوق کیفری و تنوع فرایند پاسخ‌دهی به این قبیل بزهکاری‌ها، ادراک دادرسی و در بعد شکلی منجر به ظهور آیین دادرسی کیفری ویژه این جرایم شده است که تصمیم‌گیران سیاست جنایی برای اثربخش‌تر کردن اقدام‌های نظام عدالت کیفری به آن روی آورده‌اند.

این راهبردها از «سیاست تنوع کیفری»^۳ متبلور شده برای یک ویژگی بارز یعنی عدم استفاده صرف از روش‌های سنتی عدالت کیفری در فرایند رسیدگی به برخی انواع بزهکاری‌ها

1- Transnational Organized Crime

۲- برخی نویسندگان از یک‌سو با توجه به اینکه در زبان انگلیسی برای بیان جرایمی با شدت و اهمیت زیاد، از واژه CRIME استفاده می‌شود و با توجه به قطعنامه مجمع عمومی سازمان ملل مصوب ۷ دسامبر ۱۹۸۷ که برای جرایم علیه صلح و امنیت بشری عنوان CRIMES را استفاده کرده، از سوی دیگر، واژه OFFENCE را به معنای جرم و واژه CRIME را به معنای جنایت گرفته، در مورد بزهکاری سازمان یافته عبارت جنایت سازمان یافته را بکار برده‌اند. نگارنده با اندکی مسامحه و با توجه به اینکه واژه «جرم» و «جرایم» در پهنه حقوق کیفری ایران در عناوین و متون جزایی کاربرد و عمومیت بیشتری دارد در مورد بزهکاری سازمان یافته، عبارت جرایم سازمان یافته را بکار برده است اما این امر به معنای عدم اعتقاد به تفکیک بین جرم و جنایت از منظر حقوق کیفری نیست و صرفاً به جهت سهولت در ادای عبارت می‌باشد. نگاه کنید به: سلیمی، صادق؛ جنایت سازمان یافته فراملی، انتشارات جاودانه، چاپ دوم، ۱۳۹۱، ص ۱، پی‌نوشت شماره ۱

3- Criminal Diversity Policy

نظیر جرایم سازمان یافته هستند؛ سیاستی که نظام عدالت کیفری در پرتو آن بر استفاده از ساز و کارهایی مانند توسعه جرم‌انگاری‌ها، افزایش تنوع مجازات‌ها، اجرای کامل مجازات بر مرتکبین، محرومیت از حقوق اجتماعی، همکاری و معاضدت‌های قضایی دو یا چندجانبه، عدم مدارا در برخی تشریفات و ترتیبات دادرسی کیفری مرتکبین اینگونه جرایم تکیه می‌کند و از همه ظرفیت‌های نظام حقوقی داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی و حتی قابلیت‌های نهادهای جامعه‌ی در راستای سهولت کشف و تعقیب این جرایم بهره‌جسته و به‌طور کلی رویکرد «تسامح صفر کیفری»^۱ را به رسمیت می‌شناسد. در پرتو این سیاست است که علاوه بر تغییر در ماهیت پاسخ‌های کیفری و چگونگی پاسخ‌دهی به بزه‌کاران پیامدهای اجتناب‌ناپذیری نیز در عرصه حقوق کیفری شکلی یا همان آیین دادرسی کیفری ایجاد شده که در مراحل مختلف فرایند کیفری به شکل‌های مختلف متبلور می‌شوند، و موجب شده حقوق کیفری شکلی در برخی گستره‌ها باز تعریف شود. به گونه‌ای که سخن لغوی نیست اگر گفته شود همانگونه که در برخی نظام‌های حقوقی رویکرد تسامح صفر به عنوان یک راهبرد مدیریتی در سیاست جنایی داخلی برای مبارزه مؤثرتر با جرایم سبک و اصطلاحاً «جرایم خرد»^۲ اتخاذ شده است،^۳ امروزه یک خیزش همگانی و یک هم‌نوایی بین‌المللی برای کنترل و مهار بهتر جرایم سازمان یافته در حقوق کیفری ماهوی و شکلی که دوره‌های دهکده جهانی ایجاد شده است.

به بیان دیگر لزوم حراست و حفاظت از امنیت ملی - بین‌المللی از یک‌سو و پاس‌داشت کرامت انسانی از سوی دیگر کشورهای مختلف با رژیم‌های سیاسی مختلف را بر آن داشته تا رویکرد عدم تحمل و عدم مدارا و به بیان بهتر «تسامح صفر» در مقابل با جرایم سازمان یافته را به شکل مقررات ملی و بین‌المللی در قوانین ماهوی و شکلی متبلور سازند. این رویکرد را نیز در قالب توصیه به کشورهای عضو برخی کنوانسیون‌های مرتبط با جرایم سازمان یافته از سوی مجمع عمومی سازمان ملل متحد نیز می‌توان مشاهده نمود.

اصلی‌ترین اثر رویکرد یاد شده، متحول شدن ماهیت و رسالت سنی آیین دادرسی کیفری به دنبال روزآمد شدن حقوق کیفری ماهوی است؛ اگر آیین دادرسی کیفری سنتی تا کنون با استفاده از ابزارهای واکنشی قهرآمیز و اصرار بر تعقیب همه گونه‌های بزهکاری در سراسر فرایند کیفری به دنبال مهار پدیده‌های مجرمانه کلاسیک نظیر سرقت و قتل و کلاهبرداری و... بوده

1- Zero Tolerance

2- Petty Offences

۳- برای مطالعه بیشتر، نگاه کنید به: جوانمرد، بهروز؛ تسامح صفر؛ سیاست کیفری سخت‌گیرانه در قبال

است و با حاکمیت قاعده الزامی / اجباری بودن تعقیب دعوای کیفری به دنبال کشف و تعقیب همه جرم‌ها و پاسخ‌دهی به کلیه بزه‌کاران است و فقط اجرای محض اراده قانون‌گذار در زمینه کیفر شدن مجرمان را مورد تأکید قرار داده است؛ در رویکرد جدید، مقررات آیین دادرسی کیفری در خصوص جرایم سازمان‌یافته فقط مجموعه‌ای از ترتیبات و مقررات برای چگونه محاکمه و مجازات کردن مجرمانی از این قبیل نبوده و نیست بلکه بهره‌جستن از همه قابلیت‌های سیاست جنایی برای پاسخ‌دهی به بزهکاری نظیر معاضدت‌های قضایی منطقه‌ای و بین‌المللی در خصوص همکاری مقامات و ضابطین قضایی کشورهای مختلف یا تسهیل در اجرای حکم مرتکبان غیر از کشور متبوعه یا محل وقوع جرم یا محل دستگیری نیز در شمار هدف‌های آن قرار می‌گیرد.

این گرایش، جنبشی جهانی در حقوق کیفری شکلی در قلمرو جرایم سازمان‌یافته را موجب شده و آیین دادرسی کیفری این جرایم را اختصاصی (افتراقی) با رویکرد امنیت‌مدار نموده است، به‌گونه‌ای که در برخی کشورها نظیر ایالات متحده در دهه هفتاد میلادی قرن بیستم - یعنی سه دهه قبل از اینکه مجمع عمومی سازمان ملل اقدام به تصویب کنوانسیون مبارزه با جرایم سازمان‌یافته فراملی مصوب ۲۰۰۰ میلادی (پارمو) نماید - جرایم سازمان‌یافته و آیین دادرسی کیفری ویژه این جرایم در مقررات ایالتی وارد شده بوده^۱ و بسیاری از کشورها نیز پس از الحاق به کنوانسیون مزبور همچنین کنوانسیون مبارزه با فساد (کنوانسیون مریدا ۲۰۰۳) در قوانین کیفری ماهوی و قانون آیین دادرسی کیفری خود فصلی تحت عنوان «جرایم سازمان‌یافته» ایجاد کرده‌اند که رویکرد مقررات تنظیم شده در آن از مرحله کشف تا مرحله اجرای احکام، رویکردی سخت‌گیرانه و امنیت‌محور نسبت به مرتکبین مرتبطین این جرایم را نشان می‌دهد.

جهانی شدن فرایند دادرسی کیفری جرایم سازمان‌یافته ضرورتی است که در پرتو آن بنیادها و ساختارهای حقوق کیفری شکلی با تحولات متعددی مواجه شده است.^۲ روآوری به این ضرورت از ادله متعددی سرچشمه می‌گیرد که پاسخ‌دهی سریع به اینگونه جرایم، پیشگیری از ارتکاب اینگونه جرایم و اخلال در نظام امنیتی و اقتصادی کشورها، جلوگیری از کاهش احساس عدم امنیت در شهروندان و اتباع خودی و بیگانه و کاهش خسارات مالی وارده بر نظام تجارت جهانی از جمله آنها به شمار می‌روند. سیاست‌گذاران جنایی کشورهای مختلف با

1- See: Racketeer Influenced and Corrupt Organizations Act, (RICO Act) 1970

۲- اسعدی، سید حسن؛ جرایم سازمان‌یافته فراملی، انتشارات میزان، چاپ اول، ۱۳۸۶، ص ۲۴

نظام‌های حقوقی متفاوت با هم‌نواپی و هم‌گرایی که در قالب عقد موافقت‌نامه‌های دوجانبه، چند جانبه یا در سطحی کلان‌تر، الحاق بی‌قید و شرط به کنوانسیون‌های سازمان ملل در زمینه موضوع جرایم سازمان یافته ماهیت و قلمرو آیین دادرسی کیفری ملی خود را تغییر داده‌اند. از این‌رو، رویکرد صرف قهرآمیز و یک‌سویه حقوق کیفری ملی در اثربخشی این جنبش جهانی دچار پس‌روی شده و به سمت چند بعدی شدن و برقراری تعامل میان کنشگران نظام‌های مختلف عدالت کیفری پیش رفته است. این پس‌روی کیفری ملی در مقابل پیش‌روی کیفری جهانی در گستره جرم‌انگاری و دادرسی کیفری افتراقی جرایم سازمان یافته ریشه در تحول در نوع نگرش سیاست‌گذاران جنایی به مرتکبین این جرایم دارد. در پرتو نگرش دشمن‌مدار یا به تعبیر قانونگذار آمریکایی، «دشمن مبارز یا دشمن جنگ‌جو»^۱ که در خصوص مرتکبین جرایم سازمان یافته شصونت‌آمیز بکار می‌برد- بزهکار جرم سازمان یافته، دیگر عضوی از جامعه نبوده که باید با بکارگیری تدابیر مناسب کرامت‌مدار و اصلاح و درمان، آنان را به جامعه بازگرداند. در این رویکرد نظام عدالت کیفری دیگر بستری برای آموزش هنجارها به بزهکاران و بازگرداندن آنان به زندگی سالم اجتماعی به شکل نمی‌رود که با روش‌های متنوع در راستای پاسخ‌دهی به این عضو جامعه گام برداشته شود. در این رویکرد که مبتنی بر عدم تسامح و روانداری کیفری است دیگر برای دست‌اندرکاران عدالت کیفری امکان نشان دادن انعطاف در قبال بزهکاران از طریق آموزه‌های عدالت ترمیمی یا به تعبیر برخی نویسندگان «توافقی شدن آیین دادرسی کیفری»^۲ فراهم نیست بلکه در پرتو نگرش دشمن‌مدار استفاده حداکثری از تمام ظرفیت‌های حقوق کیفری یا به بیان بهتر قلمرو کیفری در وهله اول به‌گیری از ارتکاب این جرایم و در وهله دوم مبارزه مؤثرتر با این جرایم هدف اصلی نظام عدالت کیفری است.

آیین دادرسی کیفری اختصاصی جرایم سازمان یافته در پرتو رویکرد دشمن‌مدار در مواردی از معیارها و تضمینات دادرسی منصفانه^۳ - آنگونه که در حقوق کیفری کلاسیک به رسمیت شناخته شده است- خارج شده و جنبه امنیت‌محور به خود گرفته است. این نگرش که با قاعده

1- Enemy Combatant

۲- نیازپور، امیرحسن، *توافقی شدن آیین دادرسی کیفری*، نشر میزان، چاپ نخست، ۱۳۹۰، ص ۳

۳- منظور از واژه منصفانه در حقوق جزای کلاسیک یعنی رویکرد صلاح‌دیدی ارفاقی مقام قضایی در تفسیر به نفع متهم، آنجا که عبارات مواد قانونی دچار ابهام و اجمال است؛ در این دیدگاه، انصاف و عدالت به معنای اجرای مَر قانون، دو موضوع علی‌حده محسوب می‌شوند؛ حال آنکه در حقوق جزای مدرن، مفهوم انصاف در راستای عدالت قرار می‌گیرد، به این معنا که بر مبنای برتری امنیت ملی- بین‌المللی بر امنیت فردی، اجرای مَر قانون هم عدالت است و هم انصاف، و آنجا که مواد قانونی با ابهام و اجمال همراه است، این نقیصه به نفع متهم تفسیر نمی‌شود بلکه تفسیر در راستای منافع و مصلحت جامعه و اجرای عدالت صورت می‌پذیرد.

الزامی/ اجباری بودن تعقیب کیفری پیوستگی دارد، مقام‌های ذی‌مدخل در فرایند کیفری (اعم از ضابطین و مقام قضایی) را در یک چارچوب نوپدید قرار می‌دهد تا در مرحله‌های مختلف فرایند کیفری با بزه‌کاران برخورد قانونی سخت‌گیرانه (اجرای مَر قانون) داشته و از رهگذر امنیت‌محوری برای آنان تصمیم‌گیری کنند. به بیان دیگر، این شیوه جدید دادرسی، سوءنیت خاص مرتکبین این جرایم را در ارتکاب هدفمند و نظام‌مند جرایم سازمان‌یافته به رسمیت شناخته، فرایند پاسخ‌دهی را بستری برای خنثی‌سازی و مطرود ساختن آنها فرض کرده که در یک‌سوی آن جامعه جهانی و در سوی دیگر آن بزه‌کاران جرایم مذکور قرار دارند. در این معنا، آیین دادرسی کیفری بستری برای سرکوب و سخت‌گیری نسبت به مرتکبین این جرایم است تا به موجب آن امنیت و آرامش به جامعه بازگردد.

در پهنه سیاست جنایی، آیین دادرسی کیفری اختصاصی جرایم سازمان‌یافته به عنوان یک راهبرد مورد توجه شماری از دولت‌ها قرار گرفته است. منظور از راهبرد در این معنا، داشتن برنامه‌ای جامع و همه‌سو نگر است که جزئی از استراتژی دستیابی نظام عدالت کیفری به اهداف خود را شامل می‌شود. امروزه نگاه راهبردی به مدیریت در عرصه‌های مختلف از جمله عدالت کیفری راه یافته است؛ مدیریت راهبردی با اتکال به شناسایی نقاط ضعف و نیازهای روز و واقعیت‌های موجود در جامعه با طرح‌ریزی یک برنامه منسجم درصدد افزایش کارایی یک نهاد است. در همین رابطه، مدیریت راهبردی در قلمرو کیفری یعنی اتخاذ تدابیر و اقدام‌هایی از طریق شناسایی دقیق وضعیت موجود و ترسیم دورنمای مطلوب یک برنامه راهبردی و اجرای دقیق آن همراه با نظام سنجش و پایش عملکرد به منظور اثربخشی بیشتر نظام عدالت کیفری؛ نگاه مدیریت راهبردی سبب می‌شود تا نهاد عدالت کیفری برای دستیابی به اهداف بلند مدت خود از همه قابلیت‌ها و ظرفیت‌ها بهره‌گیرد و در موضع یک نهاد پویا و فعل قرار گیرد تا اینکه صرفاً پس از ارتکاب جرم به فکر برخورد و مبارزه و واکنش کیفری برآید.

تصمیم‌گیران عرصه سیاست جنایی امروزه به دنبال تحول در ارتکاب اشکال جرایم که به صورت سازمان‌یافته اعم از ملی و فراملی صورت می‌گیرد از یک‌سو و ناکارآمدی پاسخ‌های سنتی عدالت کیفری از سوی دیگر به سمت آموزه‌های مدیریت راهبردی برای اتخاذ تصمیم در قبال این جرایم تمایل پیدا کرده‌اند. این تغییر الگو در عرصه مدیریت عدالت کیفری دارای پیامدهای متفاوتی نیز در پهنه سیاست کیفری تقنینی در قلمرو حقوق جزای اختصاصی و

آیین دادرسی کیفری شده است. به این ترتیب تغییر در اهداف نظام عدالت کیفری در مبارزه مؤثرتر با جرایم سازمان یافته موجبات تحول در شیوه‌های دسترسی به این هدف را از جرم‌انگاری‌های نوین تا آیین دادرسی کیفری مستقل و ویژه برای این جرایم فراهم آورده است. پیش‌روی کیفری و استفاده حداکثری از کلیه کنش‌ها و واکنش‌های کیفری و غیر کیفری از مهم‌ترین ساز و کارهای ایجاد تغییر در هدف نظام عدالت کیفری برای برخورد پویاتر با جرایم سازمان یافته است. کنش جهانی به سمت تدوین قوانین متحدالشکل آیین دادرسی کیفری ویژه جرایم سازمان یافته از جلوه‌های بارز رویکرد مدیریت راهبردی در قبال این جرایم است که در پرتو آن همکاری و معاضدت قضایی ضابطین و مقامات قضایی دادسرا در تعقیب و تحقیقات مقدماتی امکان اجرای احکام قضایی کشورهای درگیر با این جرایم در کشورهای دیگر امکان پذیر شده و موضوع برتری قوانین حاکمیت ملی در پرتو موضوع مهمتری که همانا امنیت بین‌المللی است، دیگر تاب مقاومت در برابر هجمه گسترده این جرایم و آثار زیانبار آنها به حکومت‌ها و شهروندان جامعه جهانی را نداشته و در نتیجه می‌توان با کنارگذاری شیوه‌های سنتی مبارزه با جرایم به نحو ساختن فرایند دادرسی کیفری و متنوع‌سازی قوانین شکلی در این زمینه دست یافت.

این هم‌نوایی جهانی در اختصاص فصل و راه در حقوق کیفری ماهوی و شکلی به جرایم سازمان یافته درصدد بازتعریف رسالت و هدف نظام عدالت کیفری در یک دوره زمانی بلندمدت است تا از طریق پایش فرصت‌ها و موانع و چالش‌های موجود و احتمالی فراروی نظام عدالت کیفری به گونه‌ای شایسته به پدیده جرایم سازمان یافته فرامی‌پاسخ داده شود. به بیان دیگر، نظام عدالت کیفری برای کاهش چالش‌های پیش روی مدیریت سنتی عدالت کیفری به آموزه‌های مدیریت راهبردی و استراتژیک- که اختصاصی- افتراقی بین آیین دادرسی کیفری جرایم سازمان یافته یکی از آنها به شمار می‌رود- رو آورده است. همین تغییر الگو و راهبرد باعث شده تا نظام عدالت کیفری به جای پیروی محض از رویکردهای واکنشی سنتی نظیر مجازات‌های بدنی و سالب آزادی به سمت چندجانبه کردن فرایند پاسخ‌دهی و متنوع‌سازی پاسخ‌های کیفری از یک طرف و ترتیبات و تشریفات متفاوت و ویژه‌ای در مراحل مختلف فرایند دادرسی کیفری این جرایم پیش رود. به عنوان نمونه می‌توان به استفاده از شگردهای تحقیقاتی ویژه نظیر شنود و نظارت الکترونیک، حمل و تحویل تحت نظارت، تحقیقات مخفی، نفوذ و دام‌گستری توسط مأمورین اجرای قانون در مرحله تحقیقات مقدماتی و محدودیت در برخی بنیان‌های ارفاقی حقوق کیفری نظیر تخفیف، تعلیق اجرای مجازات و آزادی مشروط همچنین ضبط و مصادره توسعه یافته در مرحله دادرسی و صدور حکم اشاره کرد.

آیین دادرسی کیفری جرایم سازمان یافته فراملی به تبع اختصاص فصلی مستقل در حقوق کیفری ماهوی دارای ویژگی‌های خاصی در مرحله‌های مختلف فرایند کیفری است. شماری از جلوه‌های این مدل جدید آیین دادرسی کیفری نظیر افزایش اختیارات ضابطین و مقام قضایی تحقیق حتی قبل از تصویب کنوانسیون پالرمو در سال ۲۰۰۰ میلادی مورد توجه قانونگذار برخی کشورها بوده است. به دیگر سخن، اختصاصی شدن آیین دادرسی کیفری از ۴ دهه گذشته تاکنون به قلمرو مقررات کیفری وارد شده است.^۱ ابتدا در آمریکا، قوانین کیفری فدرال و ایالتی (اعم از ماهوی و شکلی) فصلی را تحت عنوان جرایم سازمان یافته به خود اختصاص داده^۲ و به تدریج آن نوآوری تقنینی به سایر کشورهای اروپایی و آسیایی راه پیدا کرد.^۳ اما در یک رویکرد جمعی و جهانی اولین بار مجمع عمومی سازمان ملل متحد در سال ۲۰۰۰ میلادی با تصویب کنوانسیون پالرمو خطر افزایش این جرایم را به کلیه کشورها گوشزد و اعمال مقررات ویژه‌ای را به کشورهای عضو در آن سازمان ملی خود توصیه نمود. مجدداً در سال ۲۰۰۳ در کنوانسیون مریدا، سازمان ملل متحد به شکل دیگری برخی مصادیق اینگونه جرایم را مورد لحاظ قرار داد.

در عرصه سیاست جنایی ایران نیز ماهوی و شکلی، هر همنوایی با جامعه جهانی برای مبارزه مؤثرتر با جرایم سازمان یافته قابل مشاهده است. به این صورت که مقنن ایران در برخی جرایم بانندی بودن آنها یا برخی ویژگی‌ها در مرتکبین نظیر تشکیل شبکه دادن یا رهبری کردن آن یا عضو شبکه یا باند مجرمانه بودن، در متون تقنینی کیفری بعد از انقلاب مانند ماده ۴ قانون تشدید مجازات مرتکبین اختلاس، ارتشا و کلاهبرداری مصوب ۱۳۷۲ یا ماده واحده قانون تشدید مجازات جاعلین اسکناس و واردکنندگان، توزیع کنندگان و معارف کنندگان اسکناس

۱- لازم به ذکر است ورود موضوع برخورد با جرایم سازمان یافته و اشکال گوناگون آن (در معنای امروزی) به پهنه قوانین کیفری ماهوی قدمتی نزدیک به هفتاد سال دارد. اولین قانون در این زمینه، قانون فدرال هابز (برگرفته از نام یکی از اعضای کنگره آمریکا به نام سام هابز) مصوب ۱۹۴۶ می‌باشد. در این قانون سرقت و اخاذی یا تبانی برای انجام این جرایم در امور تجاری با بیست سال حبس جرم‌انگاری شده بود. برای مطالعه بیشتر، نگاه کنید به:

Federal Anti-Racketeering Act (the 'Hobbs Act') 1946

2- see: Organized Crime Control Act of 1970

3- Block, Alan A.:1988, **The Organized Crime Control Act 1970: Historical Issues and Public Policy**, The Public Historian, University of California Press, Vol. 2, No. 2, P. 45

مجموع مصوب ۱۳۶۸^۱ یا ماده ۱۸ اصلاحیه قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر مصوب ۱۳۸۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام^۲ حساسیت خود را با تشدید مجازات مرتکبین و سردهسته‌ها یا اعضای باند مجرمانه به صورت پیش‌بینی مجازات سالب حیات (اعدام) نشان داده و در مواردی حتی ماهیت جرم را از تعزیرات به حدود تغییر داده و فرد مرتکب را در حکم محارب یا مفسد فی الارض محسوب نموده است. در هر حال از آوان انقلاب اسلامی به بعد رویکرد متفاوت به جرایم موسوم به شبکه‌ای یا باندی همواره مبتنی بر شداد و غلاظ کیفری- البته همراه با برخی فراز و نشیب‌ها- بوده است.

با وجود این، مقنن ایرانی در سالیان اخیر به‌ویژه بعد از تصویب کنوانسیون پالرمو و مریدا ضرورت همکاری با جامعه بین‌المللی را در برخورد مؤثرتر با مرتکبین این جرایم که بعضاً چند ملیتی می‌باشند احساس کرده است و اقدام به انعقاد موافقت‌نامه‌های دو جانبه همکاری متقابل در مورد موضوعات گمرکی، معاضدت‌های قضایی کیفری، امنیتی یا استرداد مجرمین یا انتقال محکومین به حبس^۳ نموده است.

۱- به موجب این ماده واحده «هر کس اسکناس را با مباشره یا به واسطه جعل کند، یا با علم به جعلی بودن توزیع یا مصرف نماید، چنانچه عضو باند باشد و یا قصد مبارزه با نظام جمهوری اسلامی ایران را داشته باشد، به اعدام محکوم می‌شود. همچنین عامل عام و عالم ورود اسکناس مجعول به کشور به عنوان مفسد به اعدام محکوم می‌گردد.»

۲- ماده ۱۸ «... مجازات سرکرده یا رئیس باند یا شبکه اعدام خواهد بود.»

۳- برای مطالعه بیشتر، نگاه کنید به: قانون معاهده استرداد مجرمین بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری کره مصوب ۱۳۹۶، قانون موافقتنامه انتقال محکومان به حبس بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری قرقیزستان مصوب ۱۳۹۵، قانون موافقتنامه همکاری در زمینه مبارزه با جرایم سازمان‌یافته بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری لهستان مصوب ۱۳۹۵، قانون معاهده بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری خلق چین در زمینه معاضدت حقوقی دوجانبه در موضوعات کیفری ۱۳۹۵، قانون معاهده انتقال محکومان به حبس میان دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری خلق چین مصوب ۱۳۹۴، قانون موافقتنامه استرداد مجرمان بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری قبرس مصوب ۱۳۹۴، قانون موافقتنامه انتقال محکومین به حبس بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری اسلامی پاکستان مصوب ۱۳۹۴، قانون موافقتنامه همکاری‌های امنیتی و انتظامی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری تاجیکستان مصوب ۱۳۹۴، قانون معاهده بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت ژاپن در زمینه انتقال محکومان به حبس مصوب ۱۳۹۴، قانون موافقتنامه همکاری‌های امنیتی بین جمهوری اسلامی ایران و پاکستان مصوب ۱۳۹۳، قانون موافقتنامه همکاری بین جمهوری اسلامی ایران و چین در زمینه مبارزه با جرایم فراملی مصوب ۱۳۹۳، قانون معاهده استرداد مجرمین بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری قزاقستان مصوب ۱۳۹۲، قانون موافقتنامه کمک و همکاری متقابل در مورد موضوعات گمرکی بین دولت

از طرفی، در سال ۱۳۸۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام با شرطی^۱ - که در آن تکلیفی برای دولت جمهوری اسلامی ایران به هنگام الحاق به کنوانسیون مزبور منظور گردیده است - الحاق به کنوانسیون مریدا را موافق با مصالح نظام تشخیص داده است. در مقدمه این کنوانسیون با ابراز نگرانی در خصوص ارتباط بین فساد و سایر اشکال جرائم به ویژه جرائم سازمان یافته و جرایم اقتصادی از جمله پولشویی و با استقبال از لازم الاجراء شدن کنوانسیون سازمان ملل متحد در مورد مبارزه با جرایم سازمان یافته فراملی (در تاریخ ۲۹ سپتامبر ۲۰۰۳ میلادی برابر با ۱۳۸۲/۷/۷ هجری شمسی) در ۷۱ ماده کشورهای عضو به مبارزه مؤثرتر با برخی مظاهر فساد مالی - اداری توصیه گشت به انجام اقدامات متعددی متعهد شده‌اند.^۲

از طرف دیگر، با تصویب قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ برای اولین بار در حقوق

جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری خلق چین مصوب ۱۳۹۱، قانون موافقت‌نامه همکاری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری ترکیه در زمینه مبارزه علیه قاچاق مواد مخدر، جرایم سازمان یافته و تروریسم مصوب ۱۳۹۰، قانون معاهده بین جمهوری اسلامی ایران و پادشاهی تایلند در مورد انتقال محکومین به حبس و همکاری در زمینه اجراء حکم کیفری مصوب ۱۳۹۰، قانون موافقت‌نامه انتقال محکومین بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری عراق مصوب ۱۳۹۰، قانون موافقت‌نامه معاضدت حقوقی دو جانبه در موضوعات کیفری بین جمهوری اسلامی ایران و امارات متحده عربی مصوب ۱۳۸۹، قانون موافقت‌نامه همکاری حقوقی در امور مدنی و کیفری بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری ترکیه مصوب ۱۳۸۹، قانون موافقت‌نامه استرداد مجرمین بین جمهوری اسلامی ایران و امارات متحده عربی مصوب ۱۳۸۹، قانون موافقت‌نامه استرداد مجرمین بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت قطر مصوب ۱۳۸۸، قانون موافقت‌نامه معاضدت حقوقی در امور مدنی و کیفری بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری بلاروس مصوب ۱۳۸۷، قانون موافقت‌نامه معاضدت حقوقی دو جانبه در امور کیفری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری هند مصوب ۱۳۸۷، قانون موافقت‌نامه معاضدت قضائی متقابل در امور کیفری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری آفریقای جنوبی مصوب ۱۳۸۶، موافقت‌نامه همکاری در زمینه مبارزه با جرایم سازمان یافته و تروریسم بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری قزاقستان مصوب ۱۳۸۶، قانون موافقت‌نامه معاضدت قضائی متقابل در امور کیفری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت ترکمنستان مصوب ۱۳۸۶، قانون موافقت‌نامه همکاری قضایی بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری عربی سوریه در زمینه‌های حقوقی، بازرگانی، کیفری مصوب ۱۳۸۱، قانون موافقت‌نامه همکاری‌های امنیتی میان جمهوری اسلامی ایران و پادشاهی عربستان سعودی مصوب ۱۳۸۰

۱- مطابق مصوبه مجمع تشخیص مصلحت نظام، جمهوری اسلامی ایران تطهیر عواید اموال به‌دست آمده ناشی از جرائم موضوع ماده (۲۳) کنوانسیون (تطهیر عواید ناشی از جرم) را منحصرأ ناشی از عوائد جرائم مندرج در این کنوانسیون می‌داند. نک به: روزنامه رسمی، شنبه، دوم آذر ماه ۱۳۸۷، شماره ۱۸۵۶۵

۲- دادخدایی، لیل؛ فساد مالی - اداری و سیاست جنایی مقابله با آن، انتشارات میزان، چاپ اول، ۱۳۹۰، ص ۱۲

کیفری داخلی و در قالب تبصره ۱ ماده ۱۳۰ این قانون، اقدام به تعریف گروه مجرمانه سازمان یافته نمود. به علاوه ویژگی سردستگی چنین گروهی در معنای طراحی، تشکیل و سازماندهی به عنوان کیفیات مشدده محسوب شده است. به موجب این ماده «هرکس سردستگی یک گروه مجرمانه را برعهده گیرد به حداکثر مجازات شدیدترین جرمی که اعضای آن گروه در راستای اهداف همان گروه مرتکب شوند، محکوم می گردد مگر آنکه جرم ارتكابی موجب حد یا قصاص یا دیه باشد که در این صورت به حداکثر مجازات معاونت در آن جرم محکوم می شود. در محاربه و افساد فی الارض زمانی که عنوان محارب یا مفسد فی الارض بر سر دسته گروه مجرمانه صدق کند حسب مورد به مجازات محارب یا مفسد فی الارض محکوم می گردد. تبصره - گروه مجرمانه عبارت است از گروه نسبتاً منسجم متشکل از سه نفر یا بیشتر که برای ارتکاب جرم تشکیل می شود یا پس از تشکیل، هدف آن برای ارتکاب جرم منحرف می گردد. تبصره - سردستگی عبارت از تشکیل یا طراحی یا سازماندهی یا اداره گروه مجرمانه است.»

در مورد کنوانسیون پالمونته هرچند ایران تا کنون به آن ملحق نشده^۱ اما تأثیر این خیزش جهانی برای مبارزه با جرایم سازمان یافته را در برخی جرم انگاری های جدید نظیر قانون مبارزه با قاچاق انسان مصوب ۱۳۸۳^۲ - که برداشتی خاص از پروتکل اول کنوانسیون یاد شده (با موضوع قاچاق انسان به ویژه زنان و کودکان) می شد - همچنین قانون مبارزه با جرایم

۱- گفتنی است لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون فرامی متحد برای مبارزه با جرایم سازمان یافته فرامی در جلسه علنی شماره ۱۶۱ مورخ ۱۳۹۲/۹/۱۹ مجلس شورای اسلامی اعلام وصول گردیده است. پیش از آن، این لایحه بنا به پیشنهاد وزارت امور خارجه در جلسه مورخ ۱۳۹۲/۸/۲ هیأت وزیران به تصویب رسیده بود.

متأسفانه لایحه مذکور در کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی (به عنوان کمیسیون اصلی) به دلیل ابهام در تأمین منافع ملی ناشی از الحاق به کنوانسیون مذکور به تصویب نرسید و در تاریخ ۱۳۹۲/۴/۳ رد شد. نکته قابل توجه اینکه لایحه مذکور عیناً در کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس (به عنوان کمیسیون فرعی) در ۱۳۹۲/۲/۱۶ به تصویب رسیده بود. برای مشاهده متن لایحه مذکور و گزارش کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس، نگاه کنید به بخش ضمائم این کتاب.

۲- به موجب ماده ۲ این قانون «ماده ۲- اعمال زیر در حکم «قاچاق انسان» محسوب می شود: الف- تشکیل یا اداره دسته یا گروه که هدف آن انجام امور موضوع ماده ۱ این قانون باشد. ب- عبور دادن (خارج یا وارد ساختن و یا ترانزیت)، حمل یا انتقال مجاز یا غیرمجاز فرد یا افراد به طور سازمان یافته برای فحشاء یا سایر مقاصد موضوع ماده ۱ این قانون هرچند با رضایت آنان باشد.»

ایانه‌ای مصوب ۱۳۸۸^۱، اصلاحیه قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر مصوب ۱۳۸۹^۲ و قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح و مهمات غیرمجاز مصوب ۱۳۹۰^۳، می‌توان مشاهده کرد. افزون بر این، در سطح مقررات تقنینی کلان و جامع و راهبردی نیز می‌توان تأثیر ظهور جرایم سازمان‌یافته را مشاهده نمود. به گونه‌ای که در برنامه پنجم توسعه، تنظیم‌کنندگان این قانون در دو قسمت به جرایم و باندهای سازمان‌یافته اشاره نموده‌اند.^۴

همچنین در سطح قوانین کیفری شکلی نظیر قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲/۱۲/۴ هرچند مقنن، آیین دادرسی ویژه‌ای را برای این جرایم در نظر نگرفته اما به‌طور موردی برخی تدابیر افراشی را نسبت به این جرایم پیش‌بینی نموده است.^۵ مثلاً تبصره ماده ۴۸ این قانون یکی از موارد محدودیت در دسترسی به وکیل تعیینی را اتهام جرایم سازمان‌یافته می‌داند. به موجب این تبصره «در جرایم علیه امنیت داخلی یا خارجی و همچنین جرایم سازمان‌یافته که مجازات آنها مشمول ماده (۳۰۲) این قانون است، در مرحله تحقیقات مقدماتی طرفین دعوا، وکیل یا وکلای خود را از بین وکلای رسمی دادگستری که مورد تایید رییس قوه قضاییه باشد، انتخاب می‌نمایند. اسامی وکلای مذکور توسط رییس قوه قضاییه اعلام می‌گردد.»

۱- تبصره ۳ ماده ۱۴ با عنوان جرایم علیه اخلاق و عفت عمومی مقرر داشته «تبصره ۳- چنانچه مرتکب اعمال مذکور در این ماده را حرفه خود قرار داده باشد یا به‌طور سازمان‌یافته مرتکب شود چنانچه مفسد فی الارض شناخته نشود، به حداکثر هر دو مجازات مقرر در این ماده محکوم خواهد شد.»

۲- ماده ۴۴ این قانون مقرر داشته «وزارت اطلاعات مکلف است ضابط جمع‌آوری اطلاعات لازم در زمینه شبکه‌های اصلی منطقه‌ای و بین‌المللی قاچاق سازمان‌یافته مرتبط با جرائم موضوع این قانون، در حوزه اختیارات قانونی نسبت به شناسایی و تعقیب آنها با حکم دادستان کل کشور یا شعبه‌ای که او تعیین می‌کند اقدام و همچنین نسبت به ارائه سرویس اطلاعاتی به نیروی انتظامی و مراجع ذی‌صلاح اقدام نماید.»

۳- مطابق ماده ۱۴ این قانون «هرگاه جرائم موضوع این قانون توسط گروه سازمان‌یافته ارتکب یابد، مجازات مرتکبین حسب مورد یک درجه تشدید می‌شود.»

۴- بند (ب) ماده ۲۰۵ این قانون، وزارت اطلاعات را در مورد پیشگیری و مقابله با فساد و اختلال در امنیت اقتصادی، جرائم سازمان‌یافته ضدامنیتی، اقدامات تروریستی و تهدیدات نرم امنیتی در مقام ضابط دادگستری قرار داده است. به علاوه بند ۱ قسمت الف ماده ۲۰۹ قانون مذکور یکی از برنامه‌های دولت با همکاری ستاد کل نیروهای مسلح را در طول اجرای این برنامه، مبارزه با جریانات، گروه‌ها و باندهای سازمان‌یافته مروج انحرافات اخلاقی، خرافه‌پرستی، ابتدال و پوچ‌گرایی معرفی نموده است.

۵- به موجب ماده ۱۰۲ ق.آ.د.ک. مصوب ۱۳۹۲ «انجام هرگونه تعقیب و تحقیق در جرایم منافی عفت ممنوع است و پرسش از هیچ فردی در این خصوص مجاز نیست، مگر در مواردی که جرم در مرئی و منظر عام واقع شده و یا دارای شاکی یا به‌عنف یا سازمان‌یافته باشد که در این صورت، تعقیب و تحقیق فقط در محدوده شکایت و یا اوضاع و احوال مشهود توسط مقام قضایی انجام می‌شود.»

همچنین بند (ت) ماده ۱۸۰ این قانون یکی از مواردی را که بازپرس می‌تواند بدون آنکه ابتدا احضاریه فرستاده باشد، دستور جلب متهم را صادر کند، متهمان جرایم سازمان یافته معرفی می‌نماید. در هر حال کشورهای مختلف دنیا هر یک با نگرش خاص خود به موضوع جرایم سازمان یافته از ۴ دهه گذشته و با سرعتی بیشتر بعد از سال ۲۰۰۰ میلادی به تحولات متعددی در سطح قوانین کیفری ماهوی و شکلی خود در زمینه این جرایم، اقدام نموده‌اند.

در عرصه عدالت کیفری بین‌المللی از رهگذر مقررات ناظر به دیوان کیفری بین‌المللی به‌ویژه اساسنامه و آیین‌نامه دادرسی و ادله آن در خصوص تشریفات رسیدگی به جرایم در صلاحیت این دادگاه که به صورت سازمان یافته ارتکاب می‌یابند، مقررات ویژه‌ای به رسمیت شناخته شده است. ماده ۷ اساسنامه این دیوان صراحتاً یکی از ویژگی‌های جرایم علیه بشریت را سازمان یافته بودن این اقدام‌ها عنوان می‌کند. مطابق این ماده «منظور از جنایات ضد بشریت در این اساسنامه تریک ابراعمالی است که در چارچوب یک حمله گسترده یا سازمان یافته بر ضد یک جمعیت غیر نظامی و با علم به آن حمله ارتکاب می‌گردد»^۱

علاوه بر این در شمار اسناد بین‌المللی و منطقه‌ای و ملی نیز رویکرد تبیین مقررات شکلی ویژه در خصوص دادرسی کیفری جرایم سازمان یافته به رسمیت شناخته شده است. صرفنظر از کنوانسیون پالرمو و مریدا، رهنمودهای دادرسی از سوی سازمان ملل متحد و شورای اروپا- که همگی اعمال قوانین دادرسی کیفری ویژه‌ای را در خصوص جرایم سازمان یافته به کشورهای دنیا توصیه و ارشاد نموده‌اند- از بارزترین اسنادی هستند که با مدل‌سازی قوانین دادرسی کیفری، قانون‌گذاران را به سوی شناسایی و به رسمیت شناختن آنها رهنمون ساخته‌اند. در همین رابطه بسیاری از کشورهای دنیا مبتنی بر نظام حقوقی نوشته، نانوشته و مختلط بر یک اقدام به در نظر گرفتن فصلی مستقل در قوانین آیین دادرسی کیفری خود با عنوان جرایم سازمان یافته نموده‌اند و این فرضیه را به ذهن متبادر می‌سازند که گویی فرایند دادرسی کیفری این جرایم یکی از نمودهای جهانی شدن حقوق کیفری شکلی است.

۲- آیین دادرسی کیفری بستر نمایش راهبردهای نظام عدالت کیفری در برخورد با کنشگران پدیده مجرمانه است. ایجاد نوآوری و ابداع‌های تقنینی در این شاخه نقش مؤثری را در ماهیت

۱- منظور از سازمان یافته بودن از منظر این اساسنامه، رفتاری است مشتمل بر ارتکاب مکرر اعمال مذکور در بند ۱ بر ضد هر جمعیت غیر نظامی که در تعقیب یا پیشبرد سیاست یک دولت یا یک سازمان برای انجام چنین حمله‌ای صورت گرفته باشد. افزودنی است در همین راستا شق (ج) از بند ۱ ماده ۱۴۵ آیین‌نامه دادرسی و ادله مصوب ۲۰۰۲ مقرر نموده یکی از عوامل و کیفیات مشدده برای مرتکب را ماهیت رفتار مجرمانه و اوضاع و احوال مؤثر بر رفتار محکوم علیه ذکر نموده است که سازمان یافته بودن رفتار احتمال صدور حکم تا حبس ابد را برای مرتکب قابل پیش‌بینی می‌نماید.

پاسخ‌های در نظر گرفته شده در حقوق کیفری ماهوی ایفاء می‌نماید. جهانی شدن فرایند دادرسی کیفری جرایم سازمان‌یافته یکی از این تغییرها است که در پرتو آن حقوق کیفری شکلی - که تا پیش از این تحت تأثیر قواعد حاکمیت ملی هرگونه تعامل و همکاری را حداکثر در سطح موافقت‌نامه‌های دو یا چند جانبه قابل تصور می‌نمود - رویکرد شهروندمدار و کرامت‌محور را کنار گذاشته و رویکرد جهانی مبتنی بر تسامح صفر و امنیت محور را در خصوص بزه‌کاران اینگونه جرایم برگزیده است. به همین منظور این پژوهش به مطالعه «جهانی شدن فرایند دادرسی کیفری اختصاصی جرایم سازمان‌یافته» اختصاص پیدا کرده تا از این رهگذر، ماهیت، ابعاد و اشکال مختلف این رویکرد جهانی شناسایی شود. به علاوه با توجه به اینکه مطالعه‌های مناسباتی امروزی در عرصه پژوهشی جایگاه متری پیدا کرده‌اند لذا بر پایه این رویکرد و در حد بضاعت و به‌صورت موضوع مورد پژوهش این کتاب از زاویه علوم مختلف مانند آموزه‌های حقوقی - سیاسی، جرم‌شناسانه و سیاست جنایی و کیفری مورد مطالعه و سنجش قرار گرفته تا ماهیت و ابعاد اشکال مختلف آن بررسی شود. در ضرورت انجام این پژوهش همین بس که ایران به عنوان یکی از حساس‌ترین کشورهای منطقه خاورمیانه به لحاظ جغرافیای سیاسی برخورد نزدیکی با برخی معادق این جرایم نظیر قاچاق مواد مخدر به عنوان خط ترانزیت از آسیا به اروپا همچنین قاچاق انسان‌ها با انگیزه‌های مختلف اعم از بهره‌کشی اقتصادی یا بردگی جنسی و قاچاق کالا نظیر محصولات تجاری تقلبی یا ممنوعه، میراث فرهنگی و... دارد. از این رو اگر تا یک دهه گذشته سیاست‌های قضایی ایران در حد تصویب موافقت‌نامه‌های دوجانبه با برخی کشورهای همسایه یا تنبیه به مواضع سیاسی ایران بود، در سالیان اخیر در پرتو نگاه مدیریت راهبردی نظام عدالت‌گرای به مبارزه مؤثرتر با جرایم از یک سو و افزایش گسترده جرایم سازمان‌یافته نظیر قاچاق مواد مخدر و انسان همچنین هرزه‌نگاری در فضای مجازی از سوی دیگر باعث گردیده تا مقرراتی در سطح ملی به تصویب برسد که این مهم را به ذهن متبادر سازد که گویی قانون‌گذار ایرانی تمایل به همنوایی و همگرایی با جامعه جهانی برای مبارزه مؤثرتر با جرایم سازمان‌یافته به‌ویژه از نوع فراملی آن دارد. یکی از نمونه‌های اخیر این همکاری را می‌توان مصوبه مورخ ۱۳۸۹/۵/۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام در خصوص «اصلاحیه قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر مصوب ۱۳۷۶» که در تاریخ ۱۳۸۹/۷/۱۰ به تأیید مقام رهبری رسیده و به رؤسای قوای سه‌گانه کشور ابلاغ شده است، دانست. در این مصوبه قانونگذار اقدام به پیش‌بینی برخی شگردهای تحقیقاتی ویژه نظیر تمهید «تحويل تحت کنترل» یا «انجام تحقیقات مشترک» توسط ضابطین کشورهای

مختلف در مقابله مؤثرتر با جرایم مواد مخدر سازمان یافته فراملی نموده است.^۱ با توجه به علل ارائه شده در رابطه با جرایم و ضرورت انجام این پژوهش، نگارنده تلاش نموده با الهام از اسناد بین‌المللی - منطقه‌ای موجود در زمینه بحث از یک سو و مقررات کیفری مربوطه در نظام‌های حقوقی داخلی کشورهای مختلف از سوی دیگر، برای اولین بار یک مدل قانونی نمونه در رابطه با مبارزه مؤثرتر با جرایم سازمان یافته در بردارنده اصول ماهوی، تدابیر پیش‌گیرانه و ترتیبات شکلی مورد نیاز و در پرتو اصول و قواعد حاکم بر نظام حقوقی ایران، ارائه نماید.

۳- با توجه به اینکه جهانی شدن آیین دادرسی کیفری اختصاصی جرایم سازمان یافته از جمله موضوعی میان رشته‌ای بوده که شناخت دقیق مقررات حاکم بر آن نیازمند بررسی همه جانبه است، به عنوان یکی از راهبردهای جدید سیاست جنایی تقنینی در حقوق کیفری شکلی شناخته می‌شود. از این رو اهداف و کاربردهای این پژوهش را می‌توان اینگونه بیان نمود:

نخست، شناسایی ماهیت و آثارهای حاکم بر آیین دادرسی کیفری جرایم سازمان یافته؛ راهبرد مذکور با رویکردی سخت‌گیرانه، باب مداخله حداکثری تمامی ظرفیت‌های موجود در قلمرو کیفری را فراهم نموده و ماهیت حقوق کیفری شکلی را دستخوش تغییرهایی نموده است. به همین جهت این موضوع انتخاب شده تا در پرتو ماهیت راهبرد مذکور که امروزه به گستره سیاست جنایی تقنینی شماری از کشورها راه یافته، مورد بررسی قرار گیرد و ضمن معرفی نوآوری‌های موجود در مراحل مختلف فرایند دادرسی کیفری این جرایم پیامدهای هر یک از آنها را در پهنه عدالت کیفری در مقایسه با مفهوم اصطلاحی دادرسی منصفانه - که در حقوق جزای سنتی و کلاسیک بکار می‌رود - مورد تحلیل و ارزیابی قرار دهد.

دوم، بررسی جایگاه مقررات شکلی در زمینه جرایم سازمان یافته در گستره سیاست جنایی ایران؛ بیان شد که اختصاص فصلی مستقل در قوانین کیفری شکلی امروزه از سوی شماری از سیاستگذاران جنایی با نظام‌های مختلف حقوقی نظیر ژاپن، استرالیا، انگلستان، آمریکا، تایلند، هند، آفریقای جنوبی و... به رسمیت شناخته شده است. حتی در پهنه عدالت کیفری بین‌المللی نیز مقررات شکلی ویژه‌ای در مورد جرایم سازمان یافته مورد

۱- رحمدل، منصور؛ آیین دادرسی کیفری افترافی در قبال جرایم مواد مخدر، علوم جنایی؛ مجموعه مقالات در

تجلیل از استاد محمد آشوری، انتشارات سمت، چاپ اول، پاییز ۱۳۸۳، ص ۲۴۲

پذیرش جامعه جهانی قرار گرفته است. با این وجود، شناسایی جایگاه این جنبش جهانی در قلمرو سیاست جنایی ایران- که یکی از ادله اصلی برای گزینش این موضوع نیز بوده است- همچنان در هاله‌ای از ابهام قرار دارد. هرچند مقنن ایران به‌ویژه در سالیان اخیر در برخی قوانین کیفری محض و برخی قوانین کلان‌محور نظیر قانون برنامه پنجم توسعه به اصطلاح جرایم سازمان‌یافته اشاره نموده ولی تا کنون آن را تعریف نکرده است. این در حالی است که در مواردی مجازات سخت‌گیرانه‌تری را نیز برای مرتکبینی که برخی ویژگی‌های این جرایم را دارند نظیر شبکه‌ای بودن جرم در نظر گرفته است. از طرفی قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ نیز بدون اختصاص فصلی مستقل به جرایم سازمان‌یافته تنها در ۲ ماده قانونی برخی محدودیت‌های و سختگیری‌ها را در مرحله تحقیقات مقدماتی در نظر گرفته است.^۱ از این‌رو یکی از اهداف گزینش این موضوع این بوده تا از رهگذر بررسی جهانی شدن آیین دادرسی کیفری جرایم سازمان‌یافته در اسناد بین‌المللی، منطقه‌ای و ملی سایر کشورها و مطالعه رویکردهای سیاست جنایی ایران از ابتدای انقلاب تا کنون و دورنمای آن در این خصوص یعنی بررسی لایحه آیین دادرسی کیفری در این زمینه، مدلی قانونی به عنوان مقررات شکلی ویژه این جرایم ارائه شود.

سوم، شناسایی فرصت‌ها و چالش‌های جهانی شدن آیین دادرسی کیفری جرایم سازمان‌یافته، یکی از اهداف مورد نظر در این پژوهش شناسایی دلایل و توجیه‌های روآوری به سمت یک مدل جهانشمول آیین دادرسی کیفری در جرایم سازمان‌یافته است. همچنین مطالعه چالش‌های فراروی این جنبش و ایرادهای احتمالی در خصوص اجرای این مقررات در کشورهای ثالث می‌تواند به دست‌اندرکاران نظام عدالت کیفری و تصمیم‌گیران سیاست جنایی ایران در خصوص تصمیم مبنی بر اختصاص فصلی جداگانه به جرایم سازمان‌یافته در قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم: تعزیرات) و به دنبال آن اختصاص فصلی مستقل در قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ در خصوص ترتیبات افتراقی رسیدگی به این جرایم یا در قالب یک لایحه قضایی مستقل تحت عنوان «قانون مبارزه با جرایم سازمان‌یافته فراملی» کمک نماید.

۴- در نظام پژوهشی ایران مطالعاتی در خصوص دو موضوع جهانی شدن حقوق کیفری همچنین در خصوص جرایم سازمان‌یافته به‌ویژه بعد فراملی آن

انجام شده است. این پژوهش‌ها یا در قالب کتاب یا مقاله با موضوع جهانی شدن حقوق یا حقوق کیفری یا جرایم سازمان یافته بوده^۱ یا در هیأت رساله‌های دکتری^۲ و پایان‌نامه‌های کارشناسی‌ارشد^۳ در خصوص جهانی شدن حقوق کیفری یا بررسی

۱- برخی از این کتاب‌ها و مقاله‌ها عبارتند از:

- ۱- مغظمی، شهلا، جرم سازمان یافته و راهکارهای جهانی مقابله با آن، نشر دادگستر، چاپ اول، ۱۳۸۴
 - ۲- سلیمی، صادق، جنایات سازمان یافته فراملی، انتشارات تهران صدرا، چاپ اول، ۱۳۸۲
 - ۳- اسعدی سید حسن، جرایم سازمان یافته فراملی، نشر میزان، چاپ اول، ۱۳۸۶
 - ۴- سلیمی، صادق، قاچاق اشخاص به عنوان یک جنایت سازمان یافته فراملی، مجله دانشکده حقوق دانشگاه تهران، شماره ۶۴، تابستان ۱۳۸۳، ص ۵۷ تا ۳۷
 - ۵- پسونی، محمد شریف و نر، ادوارد، درآمدی بر درک جرم سازمان یافته و مظاهر فراملی آن، ترجمه محمدابراهیم شمس ناتری، مجله حقوقی و قضایی دادگستری، شماره ۳۴، بهار ۱۳۸۰، صفحه ۹۳ تا ۱۴۰
 - ۶- شمس ناتری، محمدابراهیم، جرائم سازمان یافته، فصلنامه فقه و حقوق، شماره ۱، تابستان ۱۳۸۳، ص ۱۰۹ تا ۱۳۱
 - ۷- سلیمی، صادق، جنایت سازمان یافته و املی در کنوانسیون پالمو و آثار آن، مجله حقوقی بین‌المللی، شماره ۲۹، پاییز و زمستان ۱۳۸۲، ص ۶۹ تا ۱۲۶
- ۲- برخی از این رساله‌ها عبارتند از:

- ۱- کاظمی، قباد، تأثیر جرایم سازمان یافته بر میانی حقوق کیفری ماهوی، رساله دکتری، دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۸۹
- ۲- چلبی، ارزنگ، پیشگیری از جرم سازمان یافته بر اساس اصول محیطی، رساله دکتری، دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۸۸
- ۳- جوانمردی صاحب، مرتضی، جهانی شدن حقوق کیفری، رساله دکتری، دانشگاه تهران، ۱۳۸۳
- ۴- شمس ناتری، محمدابراهیم، سیاست کیفری ایران در قبال جرایم سازمان یافته با رویکرد به حقوق جزای بین‌الملل، رساله دکتری، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۸۰
- ۵- نورزاد، مجتبی، مطالعه تطبیقی سیاست جنایی ایران و سازمان ملل متحد در مقابله با جرایم اقتصادی، رساله دکتری، دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۸۸
- ۶- خواجه‌نوری، یاسمن، حقوق کیفری اطفال بزهکار و جهانی شدن، رساله دکتری، دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۹۰

۳- برخی از این پایان‌نامه‌ها عبارتند از:

- ۱- شمسی ازیه، علیرضا، جرم سازمان یافته و بررسی مصادیق آن در حقوق موضوعه ایران، پایان‌نام کارشناسی‌ارشد، دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۷۹
- ۲- رمضانی، علی‌اکبر، چالش‌های قواعد حاکم بر جرایم سازمان یافته با موازین حقوق بشر، پایان‌نام کارشناسی‌ارشد، دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۸۸
- ۳- باقری، صادق، جهانی شدن حقوق کیفری و چالش‌های فراوری آن، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، ۱۳۸۴

ماهیت جرایم سازمان یافته و برخی گونه‌های آن نظیر پولشویی، همچنین پیشگیری از ارتکاب این جرایم و آثار و پیامدهای این جرایم بر حقوق کیفری ماهوی و شکلی، یافت می‌شود. جملگی این پژوهش‌ها به‌طور موردی یا تنها به بحث جهانی شدن پرداخته‌اند یا فقط به موضوع چیستی و گونه‌شناسی جرایم سازمان یافته یا برخی پیامدهای مرتبط با آن پرداخته‌اند، اما در آنها به‌طور خاص بررسی مقررات دادرسی در فرایند کیفری از مرحله کشف جرم تا مرحله اجرای حکم و ضوابط و معیارهای حاکم بر این مراحل و حقوق نقش‌آفرینان جرایم سازمان یافته و تکالیف و اختیارات کنشگران عدالت کیفری (ضابطین و مقام‌های قضایی) مورد توجه نبوده است. با سخن دیگر، تلفیق این دو موضوع یعنی جهانی شدن حقوق کیفری شکلی و دادرسی کیفری جرایم سازمان یافته مغفول مانده است، به‌گونه‌ای که می‌توان ادعا نمود تاکنون پژوهشی مستقل و منسجم که همه جنبه‌ها و ابعاد شکلی حاکم بر فرایند دادرسی کیفری جرایم سازمان یافته را در سطح بین‌المللی، منطقه‌ای و ملی شامل کشورهای دارای نظام‌های حقوقی نوشته، نانوشده و مختلط همچنین ظرفیت‌های سیاست جنایی ایران را در این خصوص بررسی کرده باشد، مشاهده نمی‌شود.

۵- جرایم سازمان یافته و آیین دادرسی کیفری اختصاصی این جرایم به عنوان یکی از راهبردهای بدیع در عرصه سیاست جنایی ایران به دشمن‌مداری و گرایش به سمت عدالت کیفری سخت‌گیرانه و خنثی‌کننده سرچشمه می‌گیرد این مدل جدید در آیین دادرسی کیفری بیشتر مورد توجه تصمیم‌گیران سیاست جنایی، قضایی و اجرایی آمریکای شمالی و جنوبی بوده است.^۱ هرچند بدیع و نو بودن موضوع عدم وجود پیشینه تحقیق،

۴- صدیق بطحایی اصل، میر روح‌الله، بررسی جنایات سازمان یافته فراملی در کنوانسیون یارمو، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه امام صادق، ۱۳۸۳

۵- ابوالحسنی هنجی، علی اصغر، بررسی مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها در مقابله با جرائم سازمان یافته، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز، ۱۳۸۳

۶- فیروزی، محمدعلی، مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها در قبال جرائم سازمان یافته فراملی با تأکید بر کنوانسیون یارمو، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، ۱۳۸۲

۷- قنبری، حمیرا، اصل برائت و اماره مجرمیت، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۸۱

۸- قدیری بهرام‌آبادی، رشید، تحولات تحصیل دلیل در جرم پولشویی با رویکرد به اسناد بین‌المللی قوانین و مقررات ایران و انگلیس، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۸۹

۹- دبیرزاده، الهه، تحلیل حقوقی قاچاق انسان در حقوق ایران و حقوق بین‌الملل، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۸۶

1- Roth, Mitchel P.; 2010, GLOBAL ORGANIZED CRIME: A Reference Handbook, ABC-CLIO, p 13

پژوهشگر را در ابتدای راهی قرار می‌دهد که انگیزه برای پیمودن آن را قوی می‌نمایاند و او را از تأثیر نظریه‌های ارائه شده توسط دیگران محفوظ می‌دارد اما مشکل کمبود منابع ترجمه شده به زبان فارسی را نیز به دنبال داشت.

از همین رو قریب به اتفاق منابع موجود در زمینه موضوع کتاب به زبان انگلیسی و سایر زبان‌ها می‌باشد. نبود منابع اصلی به زبان فارسی در زمینه نقطه تمرکز این پژوهش (آیین دادرسی کیفری افتراقی جرایم سازمان یافته) از یک سو و محدودیت‌های دسترسی به سایت‌های معتبر علمی - پژوهشی برای مطالعه مقالات موجود در زمینه موضوع و البته تحریم‌های موجود برای خرید اینترنتی مقالات و کتاب‌های مورد نیاز از بارزترین دشواری‌های این پژوهش بوده است که نویسنده تلاش نموده به لطایف الحیل از پس این محدودیت‌ها و موانع برآید. به این ترتیب، مبنای تحقیقات این پژوهش عمدتاً بر پایه منابع خارجی نگارش یافته که البته ترجمه برخی از آنها به‌ویژه تألیف و تحت مروط به قوانین و رویه‌های قضایی کشورهای مختلف (حدود ۳۰ کشور) و مدل‌های ثانویه ارائه شده از سوی دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد همچنین دفتر مقابله با جرایم سازمان یافته این مرجع بین‌المللی هفته‌ها به طول انجامیده است. ناگفته نماند استفاده از نرم‌افزارهای روز به پایگاه‌های اطلاعاتی علمی فیلتر شده برای دسترسی به قوانین کیفری و آراء صادره از محاکم کشورهای مختلف نظیر آمریکا و انگلستان و استفاده از کارت‌های اعتباری بین‌المللی برای خرید کتاب علمی - پژوهشی مرتبط با موضوع، هریک به سهم خود در درک رویکرد قانونگذاران کشورهای مختلف نسبت به وضع مقررات دادرسی کیفری ویژه برای جرایم سازمان یافته کمک کرده است.

افزون بر این، در بخش‌هایی از این پژوهش، مطالبی از تقریرات و درس گفتارهای برخی اساتید که مباحث آنها مرتبط با موضوع این کتاب می‌باشد نیز استفاده گردیده است.^۱

۶- این پژوهش به روش توصیفی - تحلیلی با استفاده از منابع کتابخانه‌ای - اینترنتی ساماندهی شده است. بخش‌های مختلف کتاب به بررسی و ارزیابی مقایسه‌ای اسناد بین‌المللی - منطقه‌ای

۱- این تقریرات عبارتند از:

۱- نجفی ابرندآبادی، علی حسین؛ تقریرات جرم‌شناسی؛ جهانی شدن جرم، دوره کارشناسی‌ارشد، دانشگاه مفید، ۱۳۹۱

۲- شاملو، باقر؛ تقریرات سیاست جنایی، دوره دکتری، دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۸۹

۳- نجفی ابرندآبادی، علی حسین؛ تقریرات جرم‌شناسی (جرایم سازمان یافته و مافیا)، دوره کارشناسی‌ارشد، دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۸۱

۴- نجفی ابرندآبادی، علی حسین؛ تقریرات جرم‌شناسی (جرایم سازمان یافته)، دوره کارشناسی‌ارشد، دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۸۰

همچنین قانون‌گذاری‌های مختلف نظام‌های حقوقی نوشته، کامن‌لا (نانوشته) و مختلط نظیر ایران^۱ و به‌طور موردی رویه‌ها و موازین و آراء قضایی در زمینه جلوه‌های دادرسی کیفری افتراقی در جرایم سازمان‌یافته پرداخته است. در این راستا، از یک‌سو، متن اصلی اسناد بین‌المللی مرتبط با جرایم سازمان‌یافته نظیر کنوانسیون وین ۱۹۸۸، پالرمو ۲۰۰۰ و مریدا ۲۰۰۳ مورد استفاده قرار گرفته است. از سوی دیگر، برای دسترسی به متن قوانین و آراء کیفری کشورهای منتخب نگارنده (حدود ۳۰ کشور) از وب‌سایت دفتر پیشگیری و مقابله با جرم سازمان ملل متحد در مبحث تروریسم و جرایم سازمان‌یافته - که متن کامل قوانین جزایی ماهوی و شکلی نظام‌های مختلف حقوقی ملی را در بر دارد^۲ - مساعدت گرفته شده است. به‌علاوه، در ارائه مدل قانونی پیشنهادی این کتاب، از قوانین و معاهدات نمونه و راهنماهای قانونگذاران ملی این دفتر که برای اولاً اجرایی نمودن اسناد بین‌المللی پیش گفته و ثانیاً، همکاری‌های متقابل در امور کیفری چاپ و منتشر شده است، الهام گرفته شده که در پی‌نوشت برخی مواد مدل پیشنهادی این کتاب، منبع الهام و اقتباس آن نیز ذکر گردیده است.

۷- جهانی شدن آیین دادرسی کیفری جرایم سازمان‌یافته به عنوان یک پژوهش در سطح یک کتاب مستقل از منظرهای گوناگونی قابل مطالعه است. نگارنده تلاش نموده تا با رویکردی فراگیر مقررات کشورهای منتخب مواجه با این جرایم از نظام‌های حقوقی نوشته، نانوشته (کامن‌لا) و مختلط را در کلیه مراحل فرایند دادرسی کیفری شامل مرحله کشف، تعقیب، تحقیقات مقدماتی، صدور حکم و سرانجام اجرای حکم مورد بررسی قرار دهد. آنچه در این کتاب دنبال می‌شود بحث از چرایی و چیست جرایم سازمان‌یافته نیست (هرچند به نحو اجمال بدان پرداخته شده است)، بلکه گفتگو بر سر چگونگی عملکرد قوانین و قواعد شکلی موجود در فرایند دادرسی کیفری در چرخه نظام‌های مختلف حقوقی و نظام عدالت کیفری بین‌المللی با تأکید بر اسناد بین‌المللی - منطقه‌ای مرتبط است. اگرچه نگاه استطراداً به فلسفه، ماهیت، قواعد و معیارهای حاکم در حقوق کیفری ماهوی این جرایم اشاره شده، همچنین به مناسبت، از رویه‌های قضایی و تفاسیر دادگاه‌های ملی کشورهای مختلف از اصول و قواعد کلی حقوقی در رابطه با ترتیبات دادرسی در جرایم سازمان‌یافته نیز استفاده شده است.

۱- هرچند در گستره حقوق کیفری شکلی، نظام دادرسی ایران را مختلط به این معنا که در مرحله تحقیقات مقدماتی به صورت تفتیشی و در مرحله دادرسی و صدور حکم به صورت اتهامی می‌باشد، عنوان می‌کنند، اما در این کتاب منظور از نظام حقوقی مختلط نظام‌های مرکب از برخی عناصر دیگر نظام‌های حقوقی نظیر نوشته یا کامن‌لا به علاوه نظام‌های عرفی و مبتنی بر آموزه‌های شریعت است. که این امر در مورد نظام حقوقی ایران در پرتو اصل چهارم و یکصد و شصت و هفت قانون اساسی کاملاً مصداق دارد.

2- See: <https://www.unodc.org/Uldb/browse/countries.html>